

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad ar gyfer:	Y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn
Dyddiad:	28/06/2023, 18/07/2023, 12/09/2023
Pwnc / Testun:	Ymestyn cylch gorchwyl y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
Deilydd(ion) Portffolio:	Cynghorydd Carwyn Elias Jones (Aelod Portffolio Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer)
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Lynn Ball Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor / Swyddog Monitro) lynnball@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad: Ffôn: E-bost:	Mared Wyn Yaxley (Cyfreithiwr Llywodraethu Corfforaethol) 01248 752568 maredyaxley@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau Lleol:	Nid yw'n fater lleol

A – Argymhelliad

Argymhelliad:

Pwrpas yr adroddiad hwn yw ceisio dod i gytundeb ynglŷn ag ymestyn cylch gorchwyl y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd (y PGD) i gynnwys y ddarpariaeth ganlynol:

“Pan fydd angen trafodaeth, penderfyniad ar ddewis lleol neu ymateb i ymgynghoriad mewn perthynas â materion cyfansoddiadol, gall y Swyddog Monitro, gyda chaniatâd Cadeirydd y Pwyllgor, gyflwyno materion o'r fath i'w hystyried gan y Pwyllgor cyn gwneud unrhyw argymhelliad terfynol i'r Cyngor llawn neu cyn anfon unrhyw ymateb i ymgynghoriad ("y cynnig")”

- Gofynnir i'r PGD argymhell bod y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn yn cymeradwyo'r cynnig;
- Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith argymhell y cynnig i'r Cyngor llawn ynghyd â'r newidiadau angenrheidiol i Gyfansoddiad y Cyngor yn sgîl hynny; a
- Gofynnir i'r Cyngor llawn gymeradwyo'r cynnig a'r newidiadau cyfansoddiadol angenrheidiol o ganlyniad i'r newid/ychwanegiad i gylch gorchwyl y PGD.

A – Rhesymau

Rhesymau:

1. Y trefniadau presennol ar gyfer newid y Cyfansoddiad:

1.1. Rhaid i bob Cyngor fabwysiadu a chynnal Cyfansoddiad sy'n cynnwys gwybodaeth benodol ynglŷn â threfniadau llywodraethu'r Cyngor.

1.2. Mae dwy ffordd y gellir newid Cyfansoddiad y Cyngor:-

1.2.1. gan y Cyngor llawn, wedi i'r mater gael ei ystyried gan y Pwyllgor Gwaith (adran 2.15.2 o'r [Cyfansoddiad](#)) neu

1.2.2. gan y Swyddog Monitro o dan yr awdurdod cyfyngedig sydd wedi ei ddirprwyo iddynt ar gyfer gwneud newidiadau cyfansoddiadol ôl-ddilynol (Adran 3.5.3.6.6 o'r [Cyfansoddiad](#)).

2. Y cynnig:

2.1. Yn achos rhai materion, sy'n debygol o arwain at newidiadau cyfansoddiadol a fydd yn cael eu cymeradwyo gan y Cyngor llawn, mae'n bwysig bod yr opsiynau / manteision / anfanteision yn cael eu trafod yn fanwl cyn y gwneir penderfyniad. Nid yw'n bosib trafod materion mewn llawer o fanylder yng nghyfarfodydd y Cyngor llawn.

2.2. Felly cynigir bod y PGD, dan yr amgylchiadau a ddisgrifir yn 2.1 uchod, yn gwneud y gwaith hwn ar ran y Cyngor. Bydd y PGD hefyd yn ymateb i ymgynghoriadau yn ymwneud â materion cyfansoddiadol.

2.3. Mae'r opsiynau eraill yn cynnwys sefydlu grŵp gorchwyl a gorffen unigol ar gyfer pob darn o waith, neu sefydlu is-bwyllgor sefydlog o'r Cyngor. Fodd bynnag, awgrymir mai newid cylch gorchwyl y PGD yw'r ateb mwyaf ymarferol, oherwydd:

(a) Mae'r PGD yn ofyniad statudol ac mae wedi'i sefydlu'n barod;

(b) Mae'n Bwyllgor â chydbwysedd gwleidyddol; ac

(c) Mae'r cynnig yn cydweddu'n dda â rôl statudol y PGD.

3. Cylch gorchwyl deddfwriaethol y Pwyllgor Gwasanaethau Democraidd:

3.1. O dan [Fesur Llywodraeth Leol \(Cymru\) 2011](#), mae'n rhaid i'r Cyngor benodi PGD.

3.2. Mae cylch gorchwyl y PGD hefyd wedi'i nodi yn y ddeddfwriaeth, ac mae'n cynnwys penodi Pennaeth Gwasanaethau Democraidd, adolygu pa mor ddigonol yw'r ddarpariaeth gan yr awdurdod o ran staff, llety ac adnoddau eraill i gyflawni swyddogaethau gwasanaethau democraidd, a llunio adroddiadau a gwneud argymhellion i'r Cyngor mewn perthynas â'r

ddarpariaeth honno ([adran 11 o Fesur 2011](#)). Mae'r materion a ystyrir yn "swyddogaethau gwasanaethau democrataidd" wedi'u rhestru yn [adran 9 o Fesur 2011](#).

3.3. Mae cylch gorchwyl cyfredol y PGD wedi'i gynnwys yn adran [3.4.12 o Gyfansoddiad y Cyngor](#).

4. Ymestyn Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd:

4.1. Er bod [Mesur Llywodraeth Leol 2011](#) yn mynnu bod rhaid i'r Cyngor sefydlu PGD, mae'n ei atal rhag dyrannu swyddogaethau i'r pwyllgor sydd y tu hwnt i'w ddyletswyddau statudol ([adran 16](#)).

4.2. Awgrymir bod y cynnig yn ddehongliad rhesymol, ond cyffredinol, o ddyletswydd statudol y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd i "*adolygu pa mor ddigonol yw'r ddarpariaeth gan yr awdurdod o ran staff, llety ac **adnoddau eraill** [pwyslais gennyf ij] i gyflawni swyddogaethau gwasanaethau democrataidd*".

5. Y cynnig i ymestyn Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd:

5.1. Mae **Atodiad 1** yn cynnwys cylch gorchwyl cyfredol y PGD, gyda'r newidiadau arfaethedig wedi'u marcio.

5.2. Ni ragwelir y bydd pob newid cyfansoddiadol yn cael ei ystyried neu ei drafod gan y PGD; bydd hynny'n digwydd dim ond pan fydd angen trafodaeth neu benderfyniad ar ddewis lleol neu er mwyn cytuno ar ymateb i unrhyw ymgynghoriad ar faterion sy'n effeithio ar Gyfansoddiad y Cyngor. Y Swyddog Monitro, gyda chytundeb Cadeirydd y PGD, fydd yn penderfynu p'un ai a fydd mater penodol yn cael ei adolygu gan y PGD.

5.3. Bydd gan y PGD y pŵer i gyflwyno [argymhellion](#) i'r Cyngor mewn perthynas â newidiadau cyfansoddiadol arfaethedig yn unig; ni fydd ganddo'r pŵer i wneud y newidiadau hynny.

6. Newidiadau o ganlyniad:

6.1. Yn ogystal â newid cylch gorchwyl y PGD, rhaid newid Cyfansoddiad y Cyngor er mwyn adlewyrchu rôl ychwanegol y PGD mewn perthynas â materion cyfansoddiadol.

6.2. Mae'r geiriad arfaethedig yn **Atodiad 2** yr adroddiad yn adlewyrchu'r newid hwn, ac mae'r newidiadau wedi'u marcio.

B – Pa opsiynau eraill bu i chi ystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

Dim newid:

Nid yw'r trefniadau presennol yn caniatáu edrych yn fanwl ar newidiadau cyfansoddiadol; yn enwedig pan fo mwy nag un opsiwn ar gael. Byddai'n fanteisiol pe byddai cyfle o'r fath ar gael. Mae angen llawer iawn o drafodaeth wrth ymateb i ymgynghoriadau yn ogystal, ac nid yw hyn yn bosib yng nghyfarfodydd y Cyngor llawn. Hefyd, nid yw amserlenni ymgynghoriadau a chyfarfodydd y Cyngor bob amser yn cyd-fynd. Byddai hefyd yn fanteisiol fel rhan o'r broses pe byddai'r PGD yn meithrin arbenigedd o ran materion cyfansoddiadol.

Opsiynau eraill:

Eir i'r afael â'r rhain yn adran 2.3 uchod ac maent yn cynnwys:

- sefydlu grwpiau gorchwyl a gorffen yn ôl y galw, neu
- sefydlu is-bwyllgor sefydlog o'r Cyngor.

Fodd bynnag, bernir mai diwygio cylch gorchwyl y PGD yw'r opsiwn mwyaf ymarferol oherwydd bod y PGD eisoes wedi'i sefydlu fel Pwyllgor statudol, mae ganddo gydbwysedd gwleidyddol ac mae'r cynnig yn cyd-fynd yn rhesymol â chyfrifoldebau cyfredol y PGD.

C – Pam fod hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Dim ond y Cyngor all gymeradwyo newidiadau i gyfansoddiad Pwyllgorau'r Cyngor (Paragraff 3.2.3.5 o Gyfansoddiad y Cyngor).

Ni fydd y Cyngor llawn yn cymeradwyo newidiadau i'r Gyfansoddiad hyd oni fydd y Pwyllgor Gwaith wedi ystyried y cynnig. (Paragraff 2.15.2 o Gyfansoddiad y Cyngor).

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Mae'r newidiadau i gylch gorchwyl y PGD, ac felly i Gyfansoddiad y Cyngor, yn unol â'r darpariaethau statudol a chyfansoddiadol.

D – A yw'r penderfyniad hwn oddi fewn i'r gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Ydi

Dd – Aseu'r effeithiau posibl (os yn berthnasol):

1	Sut mae'r penderfyniad yma'n effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	
2	A yw hwn yn benderfyniad a ragwelir y bydd yn atal costau /	

	dibyniaethau ar yr Awdurdod i'r dyfodol? Os felly, sut?	
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, rhowch wybod gyda phwy.	
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rheini y byddai'r penderfyniad yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	
5	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Nid yw 1-7 yn berthnasol yn uniongyrchol
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad yn ei gael ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	
7	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	

E – Gyda phwy yr ymgynghoroch?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)	Wedi'i ystyried gan y TA ar 26/6/2023
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	Aelod o'r TA
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	Awdur yr adroddiad
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth (TG)	
7	Caffael	
8	Sgriwtini	
9	Aelodau Lleol	
10	Arall	Mae'r Swyddog Monitro wedi cyflwyno'r cynnig i Gadeirydd y PGD, a'r Arweinyddion Grŵp, ac roeddent

E – Gyda phwy yr ymgynghoroch? Beth oedd eu sylwadau?

	yn gefnogol o'r newidiadau a awgrymwyd.
--	---

F - Atodiadau:

Atodiad 1 – Cylch Gorchwyl cyfredol y PGD (fel ac y mae'n ymddangos yn adran 3.4.12 o Gyfansoddiad y Cyngor) ynghyd â'r newidiadau arfaethedig er mwyn ymestyn y cylch gorchwyl, yn unol â'r cynnig yn yr adroddiad hwn, sydd wedi'u marcio.

Atodiad 2 – Adran 2.15.2 o Gyfansoddiad y Cyngor (delio â Newidiadau i'r Gyfansoddiad) gyda'r newidiadau wedi'u marcio.

Ff – Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am ragor o wybodaeth):

Dim

Atodiad 1 – adran 3.4.12 o Gyfansoddiad y Cyngor (Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd) gyda'r newidiadau wedi'u marcio

3.4.12 Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

3.4.12.1 Mae gofyn i bob awdurdod lleol benodi pwyllgor o'r Cyngor i ddynodi'r Pennaeth Democratiaeth, i oruchwylio gwaith y Gwasanaethau Democrataidd, i sicrhau bod adnoddau digonol ar gyfer y gwaith ac i adrodd i'r Cyngor llawn yn unol â hynny.

3.4.12.2 Aelodaeth

3.4.12.2.1 Naw aelod i fod yn wleidyddol gytbwys.

3.4.12.2.2 Cyfyngir aelodaeth o'r pwyllgor i gynghorwyr.

3.4.12.2.3 Yn unol â'r ddeddfwriaeth, ni chaiff mwy nag un aelod o Bwyllgor Gwaith y Cyngor fod yn aelod. Mae gwahoddiad sefydlog i Aelod o'r Pwyllgor Gwaith ddod i bob cyfarfod o'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd. Byddai o fantais i'r Eiriolydd Aelodau fod yn aelod.

3.4.12.2.4 Ni chaiff Arweinydd Pwyllgor Gwaith y Cyngor fod yn aelod o'r pwyllgor.

3.4.12.3 Cadeirio'r Pwyllgor

3.4.12.3.1 Penodir y Cadeirydd gan y Cyngor llawn

3.4.12.3.2 Ni chaiff y Cadeirydd fod yn aelod o grŵp a gynrychiolir ar y Pwyllgor Gwaith (ac eithrio mewn awdurdodau lle mae'r holl grwpiau gwleidyddol yn cael eu cynrychioli ar y Pwyllgor Gwaith, ac yn yr achos hwnnw, ni chaiff y Cadeirydd fod yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith).

3.4.12.3.3 Caiff yr Is-gadeirydd ei (h)ethol gan y Pwyllgor yn ei gyfarfod cyntaf ar ôl Cyfarfod Blyneddol y Cyngor.

3.4.12.3.4 Penodir cadeiryddion unrhyw is-bwyllgorau gan y Pwyllgor.

3.4.12.4 Cyfarfodydd ac ati

Mae'r darpariaethau sy'n llywodraethu cyfarfodydd y Pwyllgorau Gwasanaethau Democrataidd yn cynnwys:

3.4.12.4.1 bod y Pwyllgor (ac is-bwyllgor) yn medru galw tystion (y bydd dyletswydd arnynt i fynychu os ydynt yn aelodau neu'n swyddogion o'r awdurdod, ond ni fydd tyst o unrhyw ddisgrifiad yn gorfod ateb unrhyw gwestiwn y byddai ganddynt hawl i wrthod ei ateb mewn, neu mewn cysylltiad gyda, achosion llys yn Lloegr a Chymru);

Atodiad 1 – adran 3.4.12 o Gyfansoddiad y Cyngor (Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd) gyda'r newidiadau wedi'u marcio

3.4.12.4.2 bod cyfarfodydd, papurau a chofnodion y pwyllgor (a'r is-bwyllgor) yn destun gofynion ynghylch mynediad, cyhoeddi ac arolygu fel y cânt eu hamlinellu yn Rhan VA Deddf 1972.

3.4.12.4.3 Yn unol â'r ddeddfwriaeth, bydd y Pwyllgor yn dynodi Swyddog o'r Cyngor i fod yn Bennaeth Democratiaeth, ond nid y Prif Weithredwr, a'r Swyddog Adran 151.

3.4.12.5 Adroddiadau ac argymhellion gan y Pwyllgorau Gwasanaethau Democrataidd

3.4.12.5.1 Os bydd Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn paratoi unrhyw adroddiad neu yn gwneud argymhellion ynghylch y ddarpariaeth o staff, llety ac adnoddau eraill gan yr awdurdod lleol ar gyfer cyflawni swyddogaethau gwasanaethau democrataidd, rhaid anfon copi at bob aelod o'r awdurdod nad yw'n aelod o'r pwyllgor, cyn gynted ag y bo modd. Rhaid cynnal cyfarfod o'r cyngor llawn i ystyried adroddiadau neu argymhellion o'r fath cyn pen tri mis iddynt gael eu hanfon at aelodau'r awdurdod.

3.4.12.6 Cylch gorchwyl y Pwyllgor

3.4.12.6.1 Ymestynnir Mae -cylch gorchwyl y Pwyllgor yn unol â'r ddeddfwriaeth berthnasol ac fe'i ymestynnir i ymgymryd â chyfrifoldebau mewn perthynas â'r rhaglen hyfforddi a datblygu ar gyfer Aelodau, gan gynnwys sgiliau TG a chefnogaeth ar gyfer y sgiliau hynny.

3.4.12.6.2 Pan fydd angen trafodaeth, penderfyniad ar ddewis lleol neu ymateb i ymgynghoriad mewn perthynas â materion cyfansoddiadol, gall y Swyddog Monitro, gyda chaniatâd Cadeirydd y Pwyllgor, gyflwyno materion o'r fath i'w hystyried gan y Pwyllgor cyn gwneud unrhyw argymhelliad terfynol i'r Cyngor llawn neu cyn anfon unrhyw ymateb i ymgynghoriad.

3.4.12.7 Bydd y Pwyllgor yn cynnal tri chyfarfod cyffredin yn ychwanegol at ei Gyfarfod Blynyddol ym mhob Blwyddyn Ddinesig gyda'r hawl i drefnu cyfarfodydd eraill yn ôl yr angen.

Atodiad 2 - Newidiadau Cyfansoddiadol eraill

2.15.2 Newidiadau i'r Cyfansoddiad

2.15.2.1 Cymeradwyaeth

2.15.2.1.1. Bydd y broses ar gyfer newid y Cyfansoddiad yn amrywio yn ddibynol ar y math o newid sydd ei angen.

Yn amodol ar baragraff 3.5.3.6.6, a 3.4.12.6.2, ni fydd y Cyngor llawn yn cymeradwyo newidiadau i'r Cyfansoddiad hyd oni fydd y Pwyllgor Gwaith wedi ystyried y cynnig.

Ni fydd y Pwyllgor Gwaith na'r Cyngor Sir yn ystyried yr un newid i'r Cyfansoddiad a fyddai'n rhagfarnu'nⁿ anghymesur hawliau neu fuddiannau grŵp/iau lleiafrifol o fewn y Cyngor heb yn gyntaf dderbyn argymhelliad/argymhellion y Pwyllgor Safonau ac ystyried y rheini'n briodol. Y Prif Weithredwr fydd yn penderfynu os oes unrhyw anghydfod ynghylch a ydyw newid/newidiadau yn mynd i ragfarnu'r anghymesur hawliau neu ar fuddiannau grŵp/grwpiau lleiafrifol.

2.15.2.1.2 Rôl y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd o dan baragraff 3.4.12.6.2

Pan fydd angen trafodaeth neu benderfyniad ar ddewis lleol mewn perthynas â materion cyfansoddiadol, gall y Swyddog Monitro, gyda chaniatâd Cadeirydd y Pwyllgor, gyflwyno materion o'r fath i'w hystyried gan y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd cyn gwneud unrhyw argymhelliad terfynol i'r Cyngor llawn yn unol â pharagraff 3.4.12.6.2.

2.15.2.1.3 Rôl y Swyddog Monitro o dan baragraff 3.5.3.6.6

Y Swyddog Monitro fydd yn gyfrifol am adolygu a diweddarau Cyfansoddiad y Cyngor o bryd i'w gilydd a gwneud mân newidiadau yn unol â pharagraff 3.5.3.6.6.

2.15.2.2 Newid i drefn weithredol gyda maer neu i fath arall o drefn weithredol neu i drefniadau gwahanol eto.

Rhaid i'r Cyngor gymryd camau rhesymol i ymgynghori ag etholwyr lleol a phobl eraill sydd â diddordeb yn yr ardal wrth lunio cynigion a rhaid iddo gynnal refferendwm ymrwymol os ydyw'n ystyried newid i ddull o drefn weithredol gyda Maer.

2.15.2.3 Newid yn y system bleidleisio ar gyfer ethol Cynghorwyr i'r Cyngor

2.15.2.3.1 Dwy system bleidleisio

(1) Mae dwy system ar gyfer ethol Cynghorwyr i'r Cyngor pan gynhelir pleidleisiau mewn etholiadau a ymleddir—

(a) system mwyafrif syml, neu

(b) system pleidlais sengl drosglwyddadwy.

2.15.2.3.2 Ystyr "system mwyafrif syml" yw system etholiadol pan fo -

Atodiad 2 - Newidiadau Cyfansoddiadol eraill

(a) pob pleidleisiwr yn cael bwrw pa faint bynnag o bleidleisiau ag sydd o swyddi i'w llenwi;

(b) yn achos etholiad ar gyfer un swydd, yr ymgeisydd sy'n cael y nifer uchaf o bleidleisiau yn cael ei ethol;

(c) yn achos etholiad i lenwi mwy nag un swydd, yr ymgeiswyr sy'n gyfartal â nifer y swyddi sydd i'w llenwi sy'n cael y nifer uchaf o bleidleisiau yn cael eu hethol.

Ystyr "system pleidlais sengl drosglwyddadwy" yw system etholiadol pan fo—

(a) yn achos etholiad i lenwi mwy nag un swydd—

pleidleiswyr yn mynegi dewis cyntaf o ran un ymgeisydd a chaniateir iddynt fynegi ail ddewis a dewisiadau pellach o ran ymgeiswyr eraill;

(ii) cwota ar gyfer ethol yn cael ei gyfrifo ar sail nifer y pleidleisiau a'r swyddi sydd i'w llenwi;

(iii) y dewisiadau cyntaf yn cael eu cyfrif ac unrhyw ymgeisydd y mae'r pleidleisiau dewisiadau cyntaf ar ei gyfer yn cyfateb i'r cwota neu uwchlaw'r cwota yn cael ei ethol;

(iv) os yw nifer yr ymgeiswyr a etholir o dan is-baragraff (iii) yn annigonol, y gyfran o bleidleisiau ymgeisydd a etholwyd sydd uwchlaw'r cwota yn cael ei hailddosbarthu yn ôl dewisiadau pellach y pleidleiswyr;

(v) yr ymgeiswyr sy'n cyrraedd y cwota bryd hynny yn cael eu hethol a'r ymgeisydd sydd â'r nifer lleiaf o bleidleisiau yn cael ei eithrio;

(vi) pleidleisiau'r ymgeisydd a gafodd ei eithrio yn cael eu hailddosbarthu yn ôl dewisiadau pellach y pleidleiswyr;

(vii) os yw nifer yr ymgeiswyr a etholir o dan is-baragraffau (iv) i (vi) yn annigonol, y camau a ddisgrifir yn yr is-baragraffau hynny yn cael eu hailadrodd hyd nes y bo'r holl swyddi wedi eu llenwi;

(b) yn achos etholiad ar gyfer un swydd—

(i) pleidleiswyr yn mynegi dewis cyntaf o ran un ymgeisydd a chaniateir iddynt fynegi ail ddewis a dewisiadau pellach o ran ymgeiswyr eraill;

(ii) mwyafrif absoliwt o bleidleisiau er mwyn ethol ymgeisydd yn cael ei gyfrifo ar sail nifer y pleidleisiau;

(iii) y dewisiadau cyntaf yn cael eu cyfrif ac, ac os yw'r pleidleisiau dewisiadau cyntaf ar gyfer yr ymgeisydd yn cyfateb i'r mwyafrif absoliwt o'r pleidleisiau neu uwchlaw'r mwyafrif absoliwt hwnnw, yr ymgeisydd hwnnw yn cael ei ethol;

(iv) os na chaiff unrhyw ymgeisydd ei ethol o dan is-baragraff (iii), bydd yr ymgeisydd sydd â'r nifer lleiaf o bleidleisiau'n cael ei eithrio, pleidleisiau'r ymgeisydd a gafodd ei eithrio yn cael eu hailddosbarthu yn ôl dewisiadau pellach y pleidleiswyr ac ymgeisydd sydd yn cyrraedd y mwyafrif absoliwt bryd hynny yn cael ei ethol;

(v) os na chaiff unrhyw ymgeisydd ei ethol o dan is-baragraff (iv), y camau a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) yn cael eu hailadrodd hyd nes y bo ymgeisydd yn cael ei ethol.

Atodiad 2 - Newidiadau Cyfansoddiadol eraill

2.15.2.3.2 Mae'r system mwyafrif syml y darperir ar ei chyfer gan reolau etholiadau lleol yn gymwys yn y cyngor, oni bai a hyd nes y bo'r Cyngor yn newid y system bleidleisio am y tro cyntaf.

2.15.2.3.3 Caiff y Cyngor newid y system bleidleisio sy'n gymwys i ethol Cyngorwyr i'r Cyngor i system pleidlais sengl drosglwyddadwy. Yn y dyfodol, os y system pleidlais sengl drosglwyddadwy y darperir ar ei chyfer gan reolau etholiadau lleol yw'r system bleidleisio sy'n gymwys i Gyngor am y tro, caiff y Cyngor ei newid i'r system mwyafrif syml.

2.15.2.3.4 Nid yw'r pŵer i newid y system bleidleisio;

(a) i fod yn gyfrifoldeb i Bwyllgor Gwaith y Cyngor o dan drefniadau Gweithrediaeth

(b) yn swyddogaeth y mae adran 101 o Ddeddf 1972 (trefniadau ar gyfer cyflawni swyddogaethau gan awdurdodau lleol) yn gymwys iddi.

2.15.2.3.5 Cyn i'r Cyngor arfer ei bŵer i newid ei system bleidleisio rhaid iddo ymgynghori ag—

(a) y personau sydd â hawl i bleidleisio fel etholwyr mewn etholiad llywodraeth leol yn ei ardal;

(b) pob cyngor cymuned yn ei ardal;

(c) unrhyw bersonau eraill y mae'n ystyried ei bod yn briodol ymgynghori â nhw.

(4) Ar ôl i'r Cyngor newid ei system bleidleisio am y tro cyntaf, mae'r system y mae'r Cyngor wedi penderfynu newid iddi yn fwyaf diweddar yn gymwys.

(5) Os yw'r Cyngor yn newid ei system bleidleisio, mae'r newid yn cael effaith yn yr etholiad cyffredin cyntaf ar gyfer Cyngorwyr sy'n digwydd ar ôl i'r Cyngor basio'r penderfyniad a bydd yn parhau i gael effaith oni bai a hyd nes y bo'r system yn cael ei newid eto.

(6) Ond, mewn pleidlais mewn etholiad i lenwi swydd Cyngorwyr sy'n digwydd dod yn wag a gynhelir cyn yr etholiad cyffredin cyntaf ar gyfer Cyngorwyr ar ôl i'r Cyngor basio'r penderfyniad, mae'r system bleidleisio a oedd yn gymwys yn yr etholiad cyffredin diwethaf yn gymwys.

Caiff Cyngor newid y system bleidleisio sy'n gymwys i ethol Cyngorwyr i'r Cyngor.

(1) Os y system mwyafrif syml y darperir ar ei chyfer gan reolau etholiadau lleol yw'r system bleidleisio sy'n gymwys i'r Cyngor am y tro, caiff y Cyngor ei newid i'r system pleidlais sengl drosglwyddadwy y darperir ar ei chyfer gan y rheolau hynny.

(2) Os y system pleidlais sengl drosglwyddadwy y darperir ar ei chyfer gan reolau etholiadau lleol yw'r system bleidleisio sy'n gymwys i'r Cyngor am y tro, caiff y Cyngor ei newid i'r system mwyafrif syml y darperir ar ei chyfer gan y rheolau hynny.

(3) Nid yw'r pŵer i newid y system bleidleisio o dan yr adran hon—

(b) yn swyddogaeth y mae adran 101 o Ddeddf 1972 (trefniadau ar gyfer cyflawni swyddogaethau gan awdurdodau lleol) yn gymwys iddi.

(4) Cyn i'r Cyngor arfer ei bŵer i newid ei system bleidleisio rhaid iddo ymgynghori ag—

Atodiad 2 - Newidiadau Cyfansoddiadol eraill

(a) y personau sydd â hawl i bleidleisio fel etholwyr mewn etholiad llywodraeth leol yn ei ardal;

(b) pob cyngor cymuned yn ei ardal;

(c) unrhyw bersonau eraill y mae'n ystyried ei bod yn briodol ymgynghori â nhw.

haid i bŵer y Cyngor i newid ei system bleidleisio gael ei arfer drwy benderfyniad y Cyngor

- rhaid i benderfyniad i arfer y pŵer gael ei basio gan o leiaf ddau draean o gyfanswm y seddau Cyngorwyr ar y Cyngor.
- rhaid i'r cynnig gael ei ystyried mewn cyfarfod a gynullwyd yn arbennig at y diben hwnnw
- rhaid rhoi hysbysiad ysgrifenedig am y cyfarfod i'r holl gynghorwyr, a
- rhaid cynnal y cyfarfod ar ôl diwedd cyfnod o 21 o ddiwrnodau sy'n dechrau â'r diwrnod y rhoddir hysbysiad.

2.15.2.3.6.1 Rhaid pasio cynnig i arfer y pŵer cyn 15 Tachwedd yn y flwyddyn sydd dair blynedd cyn y flwyddyn y bwriedir i'r etholiad cyffredin nesaf ar gyfer y Cyngor gael ei gynnal.

2.15.2.3.6.2 Ar ôl i'r Cyngor arfer y pŵer, nid yw penderfyniad pellach i arfer y pŵer yn cael unrhyw effaith oni fod dau etholiad cyffredin ar gyfer y Cyngor wedi eu cynnal o dan y system bleidleisio y'i newidiwyd iddi.

2.15.2.3.6.3 Nid yw penderfyniad i arfer y pŵer sy'n cael ei basio yn ystod y cyfnod rhwng dau etholiad cyffredin olynol i'r Cyngor yn cael unrhyw effaith os yw'r Cyngor wedi pleidleisio yn flaenorol ar benderfyniad i arfer y pŵer yn ystod y cyfnod hwnnw mewn cyfarfod a gynhaliwyd at y diben hwnnw.